

Ks. ADAM SZPOTAŃSKI*

BENEDYKT XV – PAPIEŻ WOŁAJĄCY O POKÓJ

W szczególnych momentach historii na tronie Piotrowym dość często zasiadały osobowości, które potrafiły zmierzyć się z problemami swoich czasów. Każdy z owych papieży wykorzystywał do tego celu osobiste zdolności i talenty. Benedykt XV należał do tej grupy. Potrafił odczytać swoje zadanie w historii Kościoła i je realizować. Jego pontyfikat to okres wołania o pokój. Poniższy artykuł ma na celu zasygnalizowanie najważniejszych aspektów papieskiego nauczania w walce o pokój.

1. POTRÓJNY DOKTOR

Przyszły papież Benedykt XV – Giacomo Paolo Battista della Chiesa, przyszedł na świat 21 listopada 1854 r. w Pegli pod Genuą, jako syn Giuseppe della Chiesa i Giovanni Migliorati. Pochodził z rodziny szlacheckiej. Po studiach prawniczych na uniwersytecie w 1875 r. uzyskał doktorat z prawa cywilnego. Studia teologiczne odbył w kolegium Capranica w Rzymie. Następnie 21 grudnia 1878 r. w Genui przyjął święcenia prezbiteratu. W 1879 r. uzyskał doktorat z teologii, a w 1880 r. doktorat z prawa kanonicznego. Od 1879 do 1885 r. studiował także nauki dyplomatyczne w Papieskiej Akademii Kościelnej. W latach 1892-1907 zajmował się papieską służbą dyplomatyczną. W 1901 r. otrzymał nominację na zastępcę

* Adam Szpotański – kapłan diecezji legnickiej, doktor nauk teologicznych (historia Kościoła), specjalizuje się w historii XX w. i historii regionu Górnych Łużyc; mail: petronius_caius@op.pl.

sekretarza stanu. Został nominowany biskupem 18 grudnia 1907 r. Święcenia biskupie przyjął 22 grudnia 1907 r., obejmując arcybiskupstwo Bolonii. Była to dość duża diecezja, jak na ówczesne warunki włoskie. W ciągu czterech lat Della Chiesa zwizytował 392 parafie. Na owoce posługi pasterskiej nie trzeba było długo czekać. Przez dobrą więź z duchowieństwem udało mu się załagodzić wiele sporów. Zwiększyła się także liczba osób przystępujących do sakramentów. Arcybiskup zwracał szczególną uwagę na katechezę, formację młodego duchowieństwa i rozwój stowarzyszeń świeckich. Został kreowany kardynałem 23 maja 1914 r., jako kościół tytularny przydzielono mu Santi Qualtro Coronati¹.

2. KONKLAWĘ W CIENIU WOJNY

Śmierć Piusa X (1835-1914) nadeszła w złym momencie dla Kościoła i świata. Rozpoczęta I wojna światowa spowodowała, że kolejne konklawe odbywało się w bardzo napiętej atmosferze. Jeszcze na łożu śmierci Pius X wyraził obawę, czy w takich warunkach może dojść do pełnoprawnego wyboru papieża, czy wszystkim kardynałom uda się dotrzeć na czas, a także czy to konklawe nie stanie się podstawą do rozłamu wewnątrz Kościoła. Chociaż kardynałowie czuli odpowiedzialność za Kościół, to jednak reprezentowali także interesy krajów z których pochodzili, co mogło nieść ze sobą wiele problemów. Kardynałowie ze zwaśnionych krajów wprost okazywali nieufność wobec siebie. Jeszcze przed konklawę elektorzy ustalili, że żadne mocarstwo nie może mieć wpływu na wybór papieża, w praktyce oznaczało to rezygnację z tzw. „prawa weta”. Podczas ostatniego konklawe, mimo zgłoszonego weta, kardynałowie go nie uznali. Niemniej doprowadziło to do pewnej destabilizacji. Elektorzy chcieli więc mieć pewność, że taka sytuacja się nie powtórzy. Tym bardziej, że istniała uzasadniona trudność ze zgromadzeniem wystarczającej liczby głosów – papabili było aż dziewięciu. Taka ilość mogła zapowiadać długie konklawe. A toczące się działania zbrojne wymagały szybkiej decyzji i włączenia nowego papieża w próby mediacji między stronami konfliktu².

Konklawe rozpoczęło się 31 sierpnia 1914 r. Pośród uprawnionych elektorów wzięło w nim udział 57 kardynałów, 8 było nieobecnych. Po jednej stronie byli elektorzy z Francji, Wielkiej Brytanii, Irlandii, po drugiej zaś kardynałowie z Niemiec i Austro-Węgier. Reprezentowali oni mocarstwa uwikłane w konflikt. Funkcję dziekana kolegium kardynałów pełnił kard. Serafino Vannutelli (1834-1945), natomiast kamerlinga i protodiakona jednocześnie kard. Francesco Salesio

¹ R. MONGEGO. *Leksykon papieży*. Kraków 2008 s. 524; F.K. SEPPALT, K. LÖFFLER. *Dzieje papieży od początków Kościoła do czasów dzisiejszych*. T. 5. Poznań 2000 s. 82-83; J.N.D. KELLY. *Encyklopedia papieży*. Warszawa 1997 s. 441-443; S. KRZESZKIEWICZ. *Ojciec św. Pius X i jego następcy Benedykt XV*. Poznań 1914 s. 125-126.

² C.D. AGOSTINI. *Konklawe XX wieku. Kulisy wyboru papieży*. Kraków 2005 s. 240-248.

della Volpe (1844-1916). Spośród zebranych kardynałów 31 pochodziło z Włoch, 6 z Francji, 6 z Hiszpanii, 4 z Austro-Węgier, 3 z Wielkiej Brytanii, 2 z Niemiec, 2 z Portugalii oraz 1 z Belgii, 1 z Brazylii, 1 z Holandii i 1 ze Stanów Zjednoczonych. Na konklawe spóźnieni przybyli James Gibbons (1834-1921), William O'Connell (1859-1944) z USA oraz Louis-Nazaire Bègin (1840-1925) z Kanady, nie zostali oni jednak wpuszczeni. Nie przyjechali natomiast następujący elektorzy: Kolos Ferenc Vaszary (1832-1915), František Saleský Bauer (1841-1915) z Austro-Węgier, Giuseppe Prisco (1833-1923), Sebastiano Martinelli (1848-1918) z Włoch, François-Virgil Dubillard (1845-1914) z Francji.

Po 10 głosowaniach rankiem 3 września Della Chiesa uzyskał 38 głosów, czyli tyle, ile wynosiła minimalna większość niezbędna do otrzymania tronu papieskiego. Nowy papież przyjął imię Benedykt XV. Koronacja papieska i jednocześnie inauguracja pontyfikatu nastąpiła 6 września 1914 r. Kardynałowie postawili na człowieka, który miał znaczne doświadczenie dyplomatyczne. Chociaż nie prezentował się zbyt okazale – szczupły, niskiego wzrostu (155 cm), w przydługiej sutannie, to jednak miał przeprowadzić Kościół przez wydarzenie wojny światowej. Żaden z purpuratów nie podejrzewał wówczas, że wojna będzie trwała aż cztery lata i przyniesie tak wiele ofiar, w świetle czego wybór ten okazał się bardzo słuszny³.

3. WALKA PAPIEŻA O POKÓJ

Już na początku pontyfikatu, 8 września 1914 r. w liście apostolskim *Ubi primum* papież skierował apel o zaprzestanie dalszych walk. Pisał o „pladze gniewu” i „niepotrzebnej rzezi”, która powinna być jak najszybciej zakończona. Jego wołanie skierowane wprost do rządzących państwami uwikłanymi w konflikt wyrażało się również w encyklice *Ad beatissimi apostolorum* z 1 listopada 1914 r. Papież był świadomy nieszczęść, jakie niosła ze sobą wojna, co wyrażał w słowach:

Nad wszystkim bowiem panuje smutny obraz wojny i obecnie prawie nic innego myśli ludzkich nie zajmuje. Największe i kwitnące dostatkiem narody ze sobą walczą, cóż więc dziwnego, gdy w to, co najnowsza sztuka wojenna wymyśliła, uzbrojone, z wyszukaniem okrucieństwem wzajemnie się zniszczyć usiłują? Ani ruinom, ani mordom nie ma miary; codziennie ziemia nową krwią spływa, pokrywa się ciałami rannych i zabitych. Czyż widząc tak jednych przeciw drugim zawziętych, mógłbyś rzec, że oni jednego wspólnego mają rodziciela, jedną mają naturę i jednej społeczności ludzkiej są uczestnikami? Któżby w nich uznał braci, którzy jednego mają w niebie Ojca? Tymczasem, gdy z jednej i z drugiej strony ogromne wojska toczą zacięte walki, miasta, rodziny i poszczególni ludzie jęczą pod brzemieniem boleści i nędzy, które wojen smutny stanowią orszak: rośnie z dniem każdym niezmierna wdów i sierot

³ *Tamże* s. 250-256.

liczba; upada wskutek przerwanych komunikacji handel; opuszczone są role; milczą sztuki; zamożni w ucisku, ubodzy w nędzy, wszyscy zaś żyją w smutku⁴.

W apelu tym ojciec święty jako przyczynę wojny wskazywał cztery czynniki: brak miłości bliźniego, nadmierne dążenie do realizacji wolności, walkę klas oraz zgubną chciwość i dążenie do posiadania dóbr materialnych⁵.

Papież jeszcze parokrotnie apelował o pokój, m.in. 6 grudnia 1914 r.; 25 maja, 28 lipca oraz 6 grudnia 1915 r.; 4 marca i 10 lipca 1916 r.; 10 stycznia i 5 maja 1917 r. Benedykt XV wzywał również żołnierzy, aby chociaż na czas świąt Narodzenia Pańskiego wstrzymali się od walki, co zaowocowało tzw. rozejmem bożonarodzeniowym, do którego doszło w kilku punktach frontu, jednak nie na skutek rozkazów dowódców, lecz jako spontaniczne dzianie żołnierzy.

W 1915 r. przy pomocy kard. Jamesa Gibbsona (1834-1921) z Nowego Yorku papież nawiązał kontakty z ówczesnym prezydentem USA Thomasem Woodrowem Wilsonem (1856-1924), aby w ten sposób wpłynąć na strony konfliktu. Benedykt XV dostrzegł szansę na zakończenie wojny wraz z objęciem tronu przez cesarza Karola I Habsburga (1887-1922). Cesarz austro-węgierski nie był zwolennikiem wojny.

Ponowny apel o pokój papież skierował 1 sierpnia 1917 r. Składał się z trzech części: w pierwszej przedstawił poglądy Stolicy Apostolskiej w kwestii pokoju. W drugiej apelował do władz krajów o bezzwłoczne zakończenie walk, w trzeciej zachęcał narody do wspólnych pertraktacji pokojowych. Lecz i ten apel został zlekceważony przez walczące strony. Papież zdecydował się więc na włączenie do *Litanii Loretańskiej* wezwania: „Królowo Pokoju”. W papieskim apelu znalazły się konkretne propozycje dla walczących stron. Niemcy miały opuścić okupowane tereny we Francji i Belgii. Papież proponował również powołanie międzynarodowego arbitrażu dla rozstrzygnięcia kwestii granicznych. Jego plan był dobrze przemyślany i dalekowzroczny⁶.

Benedykt XV, widząc, iż jego apele o pokój nie są traktowane poważnie przez strony konfliktu, postanowił zrobić wszystko, by maksymalnie zminimalizować skutki wojny. Wzywał strony konfliktu do wymiany jeńców. Powołał w Rzymie do istnienia specjalne biuro gromadzące informacje na temat jeńców wojennych i osób zaginionych. Organizował pomoc medyczną i humanitarną dla ludności cywilnej dotkniętej działaniami wojennymi. Co prawda Benedykt XV wystrzegł się komentowania poczynań wojennych którejkolwiek ze stron, niemniej jednak

⁴ BENEDYKT XV. *Encyklika Ad beatissimi apostolorum* (1 listopada 1914) pkt 3.

⁵ E. KRZYSZTOFIK. *Wsparcie pokoju we współczesnych stosunkach międzynarodowych*. Warszawa 2009 s. 64.

⁶ J. CYWONIUK. *Wpływ dyplomacji Watykańskiej na politykę światową – wybrane zagadnienia*. „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2015 nr 3 s. 48; A. GAJEWSKI. *Papież Zlekceważony*. „Gość Niedzielny” 2016 nr 46 s. 5-6; M. CLARK. *Współczesne Włochy 1871-2006*. Warszawa 2009 s. 319; R. FRÖHLICH. *Historia Kościoła w datach*. Kielce 2006 s. 189.

odniósł się negatywnie do wszczętej przez Niemców wojny podwodnej, gdy zaczęła dotyczyć cywilnego transportu morskiego, naruszając jednocześnie międzynarodowe konwencje. Szczególnie bolesny dla papieża był konflikt między dwoma katolickimi państwami: Włochami i Austro-Węgrami. W 1915 r. wysłał do Wiednia papieskiego emisariusza Eugenio Pacellego (1876-1958), późniejszego papieża Piusa XII. Chociaż rozumiał sytuację poszczególnych episkopatów, które niejednokrotnie angażowały się w propagandę swoich krajów, organizując nawet nabożeństwa w intencji wygrania wojny, to jednak starał się dyscyplinować biskupów, by wspierali jego starania o jak najszybszy pokój⁷.

4. WPŁYW BENEDYKTA XV NA KSZTAŁT POWOJENNEJ EUROPY

Papież widział w wojnie okazję do odbudowania Europy. Miał świadomość ogromnej ilości ofiar, akcentował również zagrożenia, jakie niosła ze sobą rewolucja bolszewicka. Wspierał dążenia poszczególnych narodów do uzyskania niepodległości. Wspomagał finansowo odbudowę zniszczonych terenów. Przeznaczał ogromne środki pieniężne na wsparcie nowo powstałych państw. Starał się pełnić rolę arbitra w sporach terytorialnych poszczególnych krajów. Chociaż działania papieża zostały docenione nawet przez Turków, na znak czego w Istambule postawiono mu pomnik, to jednak w rodzimej Europie nie doczekał się uznania, a nawet został pominięty przy tworzeniu Ligi Narodów, mimo że idea takiej organizacji pojawiła się w jego nauczaniu (encyklika *Pacem, Dei munus pulcherrimum – O pokoju i chrześcijańskim pojednaniu* z 23 maja 1920 r.):

Pragnąć zaiste potrzeba, Czcigodni Bracia, by po przywróceniu ładu, pojednaniu narodów i usunięciu podejrzeń, wszystkie państwa zjednoczyły się w jedno jakby zrzeszenie, albo raczej w jedną rodzinę czy to celem obrony własnej wolności, czy to dla zachowania porządku wśród społeczeństwa ludzkiego. Do tego zaś Związku narodów, prócz wielu innych względów zachęca nas sama konieczność zmniejszenia wydatków wojennych, których nadmiaru już państwa znieść nie mogą, i ten wzgląd, żeby na później móc powstrzymać wybuch tak okropnych wojen, albo ich niebezpieczeństwo jak najdalej odsunąć, zachowując każdemu narodowi wolność samorządu, bezpieczeństwo i słuszne granice⁸.

Oprócz komunizmu papież dostrzegał zagrożenie także w innych formach nacjonalizmu, w tym narodowego czy rasowego, przed którym przestrzegał. W sposób szczególny widział konieczność odzyskania niepodległości przez Polaków, dał temu wyraz w liście do kard. Aleksandra Kakowskiego (1862-1938), w którym czytamy:

⁷ *Trudny pontyfikat Benedykta XV*. „Arka” 2005 nr 7 s. 12.

⁸ BENEDYKT XV, *Encyklika Pacem, Dei munus pulcherrimum* (23 maja 1920) pkt 17.

Historia zapisała złotymi zgłoskami zasługi Polski względem religii chrześcijańskiej i europejskiej cywilizacji, atoli – niestety – musiała także zapisać, jak Europa za to niegodziwie jej odpłaciła. Przemocą bowiem odebrawszy Polsce jej osobowość polityczną, usiłowała nadto w niektórych częściach wydrzeć jej katolicką wiarę i narodowość. Aliści z podziwu godnym oporem umieli Polacy utrzymać jedno i drugie. Obecnie zaś, przetrwawszy prześladowania dłuższe niż wiek cały, Polska zawsze wierna (*Polonia semper fidelis*) okazuje większą żywotność niż kiedykolwiek [...]. Niech będą nieskończone dzięki Panu, że wzeszła już nareszcie jutrzeńka zmartwychwstania Polski! My najgorętsze składamy życzenia, aby Polska – odzyskawszy swoją pełną niezawisłość – mogła jak najrychlej w zespole państw zająć przynależne jej miejsce i dalej rozwijać swoją historię narodu cywilizowanego i chrześcijańskiego⁹.

W 1920 r. papież włączył do popularnej *Litanii Loretańskiej* wezwanie do „Królowej Korony Polskiej”. Ponadto 6 czerwca 1919 r. mianował nuncjuszem apostolskim w Polsce ówczesnego arcybiskupa Achille Ratti (1857-1939), późniejszego papieża Piusa XI. Ustanowienie nuncjusza było uznaniem bytu państwowego Polski, jego niezależności i niepodległości. Miało to ogromne znaczenie dyplomatyczne i było jasnym sygnałem dla pozostałych państw Europy, iż niezależność Polski jest niezwykle ważna dla papieża. Kolejnym gestem życzliwości wobec Polski było przekazanie gen. Józefowi Hallerowi w 1918 r. chorągwi z wizerunkiem Orła Białego oraz Matki Bożej Częstochowskiej. Już na początku wojny papież przesłał na ręce kard. Adama Sapiehy (1867-1951) i Henryka Sienkiewicza (1846-1916) wyrazy współczucia z powodu szalejącej na terenie Polski wojny. Ponadto 21 listopada 1915 r. nakazał przeprowadzenie kwesty w całym świecie chrześcijańskim na rzecz odbudowy państwa polskiego. Zebrano 3 877 249,66 franków szwajcarskich. Sam papież przekazał na rzecz kwesty 20 000 lirów włoskich (17 750 franków szwajcarskich). Zebrane środki przekazano na rzecz Komitetu Veveyskiego (wspomniana dotacja stanowiła ponad 19% budżetu). Komitet ten współpracował z Episkopatem Polski.

Przeprowadzona kwesta oprócz wymiaru finansowego miała jeszcze inne znaczenie – propagandowe. Chodziło o nagłośnienie i przypomnienie sprawy polskiej na arenie międzynarodowej. Ta życzliwość wobec Polaków wynikała po części z geograficznego położenia. Benedykt XV szczególnie w Polsce upatrywał sprzymierzeńca w walce z bolszewizmem. Miał świadomość, że dążenia komunistów do światowej rewolucji poprzez pochód wojsk bolszewickich będzie musiało odbywać się przez terytorium Polski. Liczył, że to właśnie Polska jako pierwsza zatrzyma pochód komunizmu w Europie. Najpełniej wyraziło się to w czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. Dziesięć dni przed 15 sierpnia 1920 r., gdy

⁹ P. SZUBARCZYK. *Polacy mają szczególny obowiązek dobrej pamięci o Benedyktie XV*. „Czas Stefczyka” 2012 nr 79 s. 20.

wojska bolszewickie zmierzały pod Warszawę, papież apelował do biskupów świata o modlitwę w intencji Polski¹⁰.

5. TWÓRCZOŚĆ TEOLOGICZNA I DZIAŁALNOŚĆ DUSZPASTERKA

Benedykt XV miał świadomość konieczności zaangażowania katolików świeckich w życie polityczne i społeczne, szczególnie w utwierdzaniu pokoju i zapobieżeniu kolejnym konfliktom. W 1917 r. papież promulgował *Kodeks prawa kanonicznego* i przeprowadził reorganizację seminariów. Uznał za doktora Kościoła św. Efrema i dokonał licznych beatyfikacji i kanonizacji: św. Piotra z Canterbury (1915), bł. Józefa Benedykta Cottolengo (29 kwietnia 1917), bł. Anny od św. Bartłomieja (6 maja 1917), bł. Noniusza Álvaresa Pereira (23 stycznia 1918), bł. Jana Pelingotto (13 listopada 1918), bł. Hugolina z Gualdo Cattaneo oraz bł. Isnarda z Chiampo (12 marca 1919), bł. Ludwika de Marillac (9 maja 1920), św. Gabriela Possenti, św. Małgorzaty Marii Alacoque (13 maja 1920), św. Joanny d'Arc (16 maja 1920), bł. Olivera Plunketta (23 maja 1920), bł. Anny Marii Taigi (30 maja 1920), bł. Karola Lwanga i towarzyszy (6 czerwca 1920), bł. Marii Magdaleny Fontaine i trzech towarzyszek: Marii Franciszki Lanel, Teresy Fantou, Joanny Gérard, oraz błogosławionych męczennic z Valenciennes (13 czerwca 1920), bł. Dominika Spadafora (14 stycznia 1921), bł. Małgorzaty Lotaryńskiej (10 marca 1921), bł. Andrzeja Franchi (23 listopada 1921)¹¹.

Do encyklik autorstwa Benedykta XV, oprócz wyżej wspomnianych, należy zaliczyć: *Humani Generis Redemptionem* – O głoszeniu Słowa Bożego (15 czerwca 1917); *Quod Iam Diu* – O przyszłej konferencji pokojowej (1 grudnia 1918); *In Hac Tanta* – O św. Bonifacym (14 maja 1919); *Paterno Iam Diu* – O dzieciach w centralnej Europie (24 listopada 1919); *Spiritus Paraclitus* – O św. Hieronimie (15 września 1920); *Principi Apostolorum Petro* – O św. Efreemie (5 października 1920); *Annus Iam Plenus* – O dzieciach w centralnej Europie (1 grudnia 1920); *Sacra Propediem* – O III Zakonie św. Franciszka w 700-lecie jego założenia (6 stycznia 1921); *In Praeclara Summorum* – O Dantem (30 kwietnia 1921); *Fausto Appetente Die* – O św. Dominiku (29 czerwca 1921).

Spośród innych ważnych dokumentów papieskich należy wymienić następujące: *In Africam* (6 stycznia 1920), *Divina disponente* (16 maja 1920), *Maximum illud* (30 listopada 1919). Papież powołał do istnienia Kongregację Kościołów Wschodnich (1 maja 1917) oraz Instytut Orientalistyczny w Rzymie. Dzięki zdolnościom dyplomatycznym doprowadził do polepszenia relacji z Francją, aż

¹⁰ S. SIERPOWSKI. *Benedykt XV i sprawa Polska w latach „Wielkiej Wojny”*. „Kwartalnik Historyczny” 97:1990 nr 3-4 s. 125-127.

¹¹ MONGEGO. *Leksykon papieży* s. 524.

do przywrócenia w 1921 r. zerwanych w lipcu 1904 r. stosunków dyplomatycznych. W 1919 r. Benedykt XV uchylił całkowicie *non expedit*, obowiązujący od pontyfikatu Piusa IX (1792-1878), pozwalając katolikom na pełne zaangażowanie się w życie społeczne. Miało to ogromny wpływ na zalegalizowanie przez władzę kościelną w grudniu 1918 r. Partito Popolare Italiano jako katolickiej reprezentacji w środowisku włoskiej polityki, której podwaliny tworzył ks. Romolo Murri (1870-1944), a rozwinął ks. Luigi Sturzo (1871-1959).

Za pontyfikatu Benedykta XV zostało otwartych kilka uczelni katolickich, w tym: Uniwersytet Lubelski (późniejszy Katolicki Uniwersytet Lubelski) oraz Wydział Teologiczny przy Uniwersytecie Warszawskim (późniejsza Akademia Teologii Katolickiej), Uniwersytet Najświętszego Serca Pana Jezusa w Mediolanie i wiele innych. W ciągu 5 konsystorzów mianował 32 kardynałów¹².

Benedykt XV zmarł 22 stycznia 1922 r. na skutek powikłań po niewyleczonej grypie, która przerodziła się w zapalenie płuc. Jego ostatnie słowa miały brzmieć: „Ofiarujemy nasze życie Bogu w imię pokoju na świecie”. W świadomości współczesnych został zapamiętany jako gorliwy orędownik pokoju, otaczający szacunkiem każdego człowieka, bez względu na wyznawaną przez niego religię czy światopogląd¹³.

ZAKOŃCZENIE

Pontyfikat Benedykta XV, choć stosunkowo krótki, należał do jednych z najbardziej dramatycznych w XX w. Papież, będąc głęboko przeświadczony, że potępienie czy osądzenie którejkolwiek ze stron za wywołanie czy prowadzenie wojny niczego nie zmieni, skupił się na możliwie jak najszerszym zdobywaniu sprzymierzeńców w promowaniu pokoju. Mając doświadczenie prawnicze i dyplomatyczne, wykorzystywał do tego celu swoje dotychczasowe kontakty. Miało to również miejsce już po I wojnie światowej, kiedy debatowano nad nowym kształtem powojennego świata, a szczególnie Europy. Także wtedy papież stawał w obronie interesów państw i ludzi najsłabszych. Rozwinięta przez Benedykta XV misja charytatywna miała na celu złagodzenie skutków wojny, zarówno tych materialnych, jak i emocjonalnych czy duchowych. Co ważne, docierała ona do każdej ze stron konfliktu, papież nie dzielił biorących udziału w wojnie na lepszych lub gorszych.

Papieska misja promowania pokoju miała również swój wyraz w bogatej twórczości teologicznej i społecznej. Benedykt XV próbował przekonać europejskich polityków, że budowanie nowej Europy jest możliwe jedynie w oparciu o wartości chrześcijańskie. Kapitalizm czy wszelkie formy nacjonalizmów

¹² J.A. GIEROWSKI. *Historia Włoch*. Wrocław 1985 s. 558.

¹³ B. KUMOR. *Historia Kościoła*. T. 7: *Czasy najnowsze 1815-1914*. Lublin 2003 s. 20.

(komunizm, faszyzm, nazizm) prędzej czy później doprowadzą do kolejnej wojny. Papież widział szczególne zagrożenie w komunizmie. Był przekonany, że dążenie do ogólnoświatowej rewolucji zaprowadzi Armię Czerwoną aż pod Paryż. Tym bardziej, że na bieżąco śledził ekspansję radzieckie w czasie wojny polsko-ruskiej. Opanowanie papieża i jego trzeźwa ocena sytuacji były najbardziej skuteczną bronią w walce o pokój.

BENEDICT XV – THE POPE CALLING FOR PEACE

S u m m a r y

Benedict XV pontificate essentially fell on time of the World War I. The pope focused on striving for completion of ending the conflict. In addition, he was organizing charity aid for victims of the war. Because of his neutrality, he was condemned by both parties to the conflict. Benedict XV was not a politician but a shepherd trying to protect his sheep from the evil of war

Tłum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: Benedykt XV, I wojna światowa, pokój, historia Kościoła.

Key words: Benedict XV, World War I, peace, church history.

BIBLIOGRAFIA

- AGOSTINI C.D. *Konklawe XX wieku. Kulisy wyboru papieża*. Kraków 2005.
- BENEDYKT XV, *Encyklika Ad beatissimi apostolorum* (1 listopada 1914).
- BENEDYKT XV, *Encyklika Pacem, Dei munus pulcherrimum* (23 maja 1920).
- CLARK M., *Współczesne Włochy 1871-2006*. Warszawa 2009.
- CYWONIUK J., *Wpływ dyplomacji watykańskiej na politykę światową – wybrane zagadnienia*. „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2015 nr 3 s. 39-55.
- FROHLICH R., *Historia Kościoła w datach*. Kielce 2006.
- GAJEWSKI A., *Papież Zlekceważony*. „Gość Niedzielny” 2016 nr 46 s. 5-6.
- GIEROWSKI J.A., *Historia Włoch*. Wrocław 1985.
- HOROSZEWICZ M., *Benedykt XV wobec tragedii ludzkiej w latach I wojny światowej*. „Więź” 1985 nr 7-9 (321) s. 94-117.
- KELLY J.N.D., *Encyklopedia papieża*. Warszawa 1997.
- KRZESZKIEWICZ S., *Ojciec św. Pius X i jego następcą Benedykt XV*. Poznań 1914.
- KRZYSZTOFIK E., *Wsparcie pokoju we współczesnych stosunkach międzynarodowych*. Warszawa 2009.
- KUMOR B., *Historia Kościoła. T. 7: Czasy najnowsze 1815-1914*. Lublin 2003
- MONGEGO R., *Leksykon papieża*. Kraków 2008.

-
- PŁYGAWKO D., *Benedykt XV dla Polski: 90-lecie papieskiej kolekty 21 listopada 1915*. Poznań 2005.
- SEPPELT F.K., LÖFFLER K., *Dzieje papieży od początków Kościoła do czasów dzisiejszych*. T. 5. Poznań 2000.
- SIERPOWSKI S., *Benedykt XV i sprawa Polska w latach „Wielkiej Wojny”*. „Kwartalnik Historyczny” 97:1990 nr 3-4 s. 125-136.
- SZUBARCZYK P., *Polacy mają szczególny obowiązek dobrej pamięci o Benedykcie XV*. „Czas Stefczyka” 2012 nr 79 s. 20.
- Trudny pontyfikat Benedykta XV*. „Arka” 2005 nr 7 s. 12.